

677-5322

טלפקס 5

טפס
זילה

www.haaretz.co.il

עודכן ב- 03/04/2008 00:00

הסיפור שלה

*** "בסוף יצא העגל הזה", אומרת בחיבה אמונה ירון, בתו של ש"י עגנון, על הסרט התיעודי עליה שישודר בשבת, ובו היא נוגעת בין השאר בילדותה וביחסיה עם הוריה. "כשאמא נסעה זה היה לי מאוד קשה", היא אומרת בראיון, ומדברת גם על הקושי שלה ושל בני משפחתה לכתוב בצלו של הסופר הגדול**

מאת שירי לב-ארי

"אני לא אוהבת לראות את עצמי מצולמת, וגם לא לשמוע את עצמי", אומרת אמונה ירון. "מי שיצאו יפה בסרט הזה הם חיים אישי ויעל בתי". אז למה הסכמת להשתתף בסרט? "בהתחלה לא ידעתי שזה יהפוך לסרט, רות (ולק) הבמאית באה לשוחח אתי וצילמה. אני שונאת להצטלם, אבל היא באה מתל אביב במיוחד. הרבה יותר מאוחר הבנתי שהיא עושה סרט. בסוף יצא העגל הזה".

"העגל הזה" הוא כינוי החיבה שמצאה ירון - בתו של הסופר ש"י עגנון ועורכת עיזבונן הספרותי - לסרט התיעודי על חייה ועל פועלה, "פרקים מחיי" (כשם ספר הזיכרונות של ירון, שיצא לפני שלוש שנים בהוצאת שוקן), שישודר במוצאי שבת ב-21:50 בערוץ 8. הסרט, שעשו הבמאית רות ולק והעורכת והמפיקה יעל פרלוב, מתאר את ירון ואת מפעל חייה: הוצאת כל הכתבים שנותרו בעיזבונן של עגנון. ירון התמסרה למלאכה כמעט בטבעיות, ובמשך 30 שנה פירסמה 15 ספרים מן העיזבון - כמעט כפליים ממספר הספרים שפירסם עגנון בחייו.

גם כשיצא ספרך "פרקים מחיי" העדפת שתמונתך, שבה את נראית יושבת ליד מכונת כתיבה, לא תופיע על עטיפת הספר.

"בתי וחיים לחצו עלי להשתמש בתמונה הזאת, וגם במערכת היה לחץ, אז הסכמתי".

את לא אוהבת לעמוד בקדמת הבמה?

"פעם נסעתי עם אבא באוטובוס העירה. דווקא באותו יום התלבשתי יפה, הלכתי לבלות את הבוקר אצל החברה הטובה שלי, הייתי בת 10. באחת התחנות עלתה איזו גברת, והיא פנתה ואמרה לאבי, 'אדון עגנון, אתה חושב שבתך יפה?' מאז הבנתי שאני לא יפה. היום יש לי דעה קצת יותר טובה על עצמי, אבל התמונות שלי לא יוצאות יפה. אני לא מצליחה להצטלם, זה הכל".

ככה מדברת אמונה ירון, בחן ילדותי משהו. היא מחייכת הרבה, ערנית, נעימה, וכך גם בעלה חיים ירון, שעמד לצדה לאורך כל השנים האלה, חידד את עפרונותיה, תמך, ולמד בעצמו לקרוא ולפענח את כתב היד הבלתי אפשרי של עגנון.

ביתם ספוג עגנון, הספרייה עמוסה בספרים שלו. על המקרר תלויות תמונות של המשפחה - הילדים, הנכדים, הנינים. חיים ירון קורא עיתון ומדי פעם משתתף בשיחה, מוסיף משפט,

נזכר בסיפור. בני הזוג ירון מנהלים גם היום אורח חיים דתי. בעשר השנים האחרונות הם גרים ב"נופי גילה", דיור מוגן לאוכלוסייה מבוגרת בירושלים. לא מזמן נכנס לגור אתם ריי, המטפל הפיליפיני. "אני קוראת לו הכנעני שלנו", אומרת ירון.

החלטה בגיל 40

אמונה ירון נולדה לש"י עגנון ולאשתו אסתר בקניגסברג שבגרמניה ב-1921. שנה לאחר מכן נולד אחיה שלום מרדכי, ששמו הרשמי נהפך לחמדת. כשעלתה המשפחה לישראל והתיישבה בתלפיות, הופקד חינוך הילדים בידי אמה, אסתר. אמונה למדה בבית המדרש למורות "המזרחי", ועבדה כמורה במשך שנים אחדות בצפת. אחרי שנישאה לחיים ירון ונולדו ילדיהם, גד ויעל, התמסרה לגידולם.

ירון כתבה פעם בעצמה. זה לא היה פשוט, תמיד חיתה בצלו של אביה. אבל כשהגיעה לגיל 40 החליטה לכתוב סיפורים משלה. סיפורה הראשון, "עיריה על ראש ההר", פורסם בכתב העת "אמות" שערך שלמה גרודזנסקי. הסיפור השני, "סיפור", פורסם בכתב העת "מאזניים". ב"הארץ" הודפס סיפורה "בחנויות הגדולות". עוד כמה סיפורים כתבה ופירסמה לאורך שנות ה-60, אבל אז חלה אביה.

באותם ימים כבר עבדה על כתב היד של "שירה". מילדות הורגלו היא ואחיה לקרוא את כתב היד של אביהם, ולהעתיק לעותק נקי את תיקוני ההגהות שלו. "מנעורינו לימדה אותנו אמנו לכתוב על מכונת כתיבה בעשר אצבעות ובשיטה העיוורת", מספרת ירון, "כך שבלי קושי יכולתי להמשיך את עבודתה. תחילה על מכונת הכתיבה ואחר כך על המחשב".

לפני מותו ביקש עגנון מבתו להמשיך את עבודת ההגהה על "שירה" (בסרט היא מספרת שאביה לא רצה בהתחלה שתעבוד על הרומן, מפני שהוא עסק במערכת יחסים מחוץ לנישואים וחשש שזה "יקלקל" אותה). "כשהוא נפטר החלטתי להפסיק את הכתיבה שלי ולהתמקד בעיזבון שלו", היא אומרת.

זו היתה החלטה קשה?

"לא, היה לי ברור שזה מה שצריך לעשות. קיבלתי ירושה נפלאה, ואבא אמר שיש בעיזבון עוד הרבה כתבים, יפים עוד יותר ממה שכבר פירסם".

נדרש אמון גדול שלו בך, כדי שיפקיד בידיך ירושה כזאת.

"למה שלא ייתן בי אמון? ילדה טובה מאוד הייתי".

במשך יותר מ-30 שנה עמלה על העיזבון של אביה. עם הספרים שהביאה לדפוס נמנים "שירה", "עיר ומלואה", "בחנותו של מר לובלין" ו"לפנים מן החומה", "ספר סופר סיפור" ו"אסתרליין יקירתי". ב-2002, כשסיימה להוציא לאור כמעט את כל העיזבון, התפנתה לכתוב את ספרה האוטוביוגרפי "פרקים מחיי".

כשירון חוזרת ונשאלת מדוע ויתרה על הכתיבה שלה והתמסרה לעבודה על העיזבון של אביה, היא אומרת: "בצעירותי לא כתבתי, בגלל אבא, הרי איך אפשר בצלו לשבת ולכתוב? כשהגעתי לגיל 40 חשבתי אם לא עכשיו אימתי, והתחלתי לכתוב סיפורים, שחלקם גם פורסמו. פעם באנו בערב שבת להורים, בתי יעל היתה עוד קטנה, ולקחתי אתי סיפור שלי כי רציתי להראות לאבא. ואז יעל בזמן הארוחה אמרה לו, 'אמא הביאה את החיבור שלה, היא רוצה שתקרא'. הוא קרא כל דבר שכתבתי, ועודד אותי מאוד".

חמדת עגנון, אחיה של אמונה, הוא מהנדס מכונות במקצועו וחובב ספורט ימי, שמחלק את

זמנו בין ירושלים לאילת. חמדת היה פחות מעורב בעבודה הספרותית על העיזבון. "היו לו נטיות אחרות", מסבירה ירון, "אבל כשאמא פעם נסעה ואבא היה צריך שיעתיקו לו את 'תמול שלשום', חמדת העתיק את כל הספר. ויש לו בהחלט יחס לעברית".

הוא היה מרדן יותר?

"הוא מרד, כן, אבל אולי הוא היה עושה את מה שאני עשיתי, פשוט לא שאלתי אותו. הוא טוב יותר בדברים טכניים, אז היה לי ברור שזה בשבילי".

לא רצית למרוד אף פעם?

"כן, כשהייתי בת 16 ואמא נסעה לכמה חודשים לארצות הברית, אבא הרשה לנו יותר דברים, אז הלכתי ללמוד צרפתית בשיעורי ערב, ואחר כך הלכתי עם חברים לשבת בבית קפה, וחזרתי מאוחר הביתה. כשאמא חזרה היא לא הרשתה לעשות את זה יותר. היא לא אהבה שאנחנו יוצאים מהבית, בשביל השקט הנפשי שלה היינו צריכים להיות בבית. בסוף הגענו להסכם שאמשיך ללמוד צרפתית, אבל לא אלך אחר כך לבית קפה".

אבא הקשיב

בסרט מדברת ירון על היחסים עם הוריה - עם שניהם, כך נראה, לא היה קל לגדול. אמה, אשה משכילה ומודרנית שלמרות זאת הקדישה את חייה לעבודה לצד בעלה, נעדרה תקופות ממושכות מן הבית כשנסעה לנפוש אצל אחותה או בחו"ל. ועגנון אביה - רבות האגדות שנוצרו סביבו, על אופיו הביקורתי, על נוקשותו, אפילו על קמצנותו.

ירון לא התייחסה לאגדות האלה מעולם. "למדתי ממנו לא לשים לב למה שאומרים", היא אומרת. "בהתחלה גם כעסו עלי, איך אני מעזה לגעת בגניזה של עגנון, אבל אבא ביקש אותנו לעשות זאת, הוא אמר שיש הרבה כתבי יד ושהוא מקווה שלא נשאר אותם בעיזבון".

במבט לאחור, איך נראות לך שנות ילדותך אתו?

"אני אהבתי את אמא יותר. הוא היה מאוד טוב אלינו, לקח אותנו תמיד לטייל, הקשיב לכל מה שסיפרנו וקישקשנו, שיחק אתנו לפעמים. אמא התעייפה מהר ונסעה הרבה, אז מדי פעם נשארנו לבד אתו".

איך את זוכרת היום את התקופות האלה שבהן אמך נעדרה?

"מצד אחד, זה היה קשה. מצד שני, בתקופות כאלה התקרבתי יותר אל אבא. כשאמא נסעה זה היה לי מאוד קשה. עד היום, לפעמים, כשקורה משהו או כשיש לי שאלה, אני בטעות חושבת 'אני אספר לאבא, או לאמא', ואז אני נזכרת שכבר אי אפשר".

הסרט "פרקים מחיי" הוא אחד מארבעה סרטים בסדרה הנקראת "חדר משלך" של ולק ופרלוב, העוסקים בנשים יוצרות (שלושת הסרטים האחרים מוקדשים לאידה פינק, אורלי קסטל-בלום ואגי משעול). בסרט על ירון מוזכר מכתב שכתבה אמה אסתר אל זלמן שוקן, ובו ביקשה רשות לצאת לעולם כדי לעבוד ולממש את כשרונותיה, אך היא נענתה כי מוטב שתתיצב לצד בעלה, תעזור לו בהגהות ותטפל בילדים.

"זה היה מקרה מיוחד, הוא הרגיש שכדאי לאפשר לאבא לעבוד בשקט", מסבירה ירון. "אני הייתי מורה, אבל מרגע שנולד הבן שלי חשבתי שעדיף להישאר בבית ולטפל בילד. יעל בתי הצעירה שמחה שהיא לא צריכה להיות ילדת מפתח, שהיא באה הביתה ומוצאת אותי. אני חושבת שאשה צריכה לעשות מה שהיא רוצה".

כאמור, לבני הזוג ירון שני ילדים, גד ויעל (יעל מתגוררת עם משפחתה באפרת), שישה נכדים ("רק שניים נשואים, אף על פי שכולם כבר בגיל שיכלו", אומרת ירון), וגם ארבעה נינים.

מישהו מבין הנכדים כותב?

"זו בעיה אצלם לכתוב. איתי אוהב לכתוב, וגם רועי אוהב קצת לכתוב. וגם בתנו יעל כתבה יפה. אבל יש חשש לפרסם את הדברים, ויש בכלל חשש לכתוב".

ירון, בכל מקרה, חוזרת לכתוב עכשיו. רק לפני כמה ימים התחילה לכתוב סיפור חדש, שנקרא כרגע "שלוש אחיות ואח", והוא מבוסס על מקרה אמיתי. "פעם חיים עבד בבנק בתחום ההשקעות, ובא אליו עורך דין אפטרופוס, וביקש ממנו לשמור על כסף שנשאר בשביל ארבעה ילדים יתומים. האבא שלהם היה פועל בניין שנהרג בתאונת עבודה, והאמא שלהם לא יכלה לטפל בהם אחרי התאונה. היא השאירה את הילדים על מדרגות העירייה ונעלמה. לקח שנים עד שהם מצאו אותה, אחרי שכבר גדלו".

פסיכולוגים יוכלו אולי לנתח את הסיבות שהביאו את ירון דווקא עכשיו לכתוב על יתמות, על הורים נעדרים, על בדידות, אבל בינתיים נראה שהיא סוגרת מעגל: אחרי שסיימה את חובתה כלפי אביה, היא חוזרת לכתוב בעצמה. "כשגמרתי את העיזבון", היא מספרת, "באמת התחלתי לכתוב שוב. אולי יבואו עוד סיפורים, אבל מכיוון שאני כבר בת 86, הכל נעשה הרבה יותר לאט".

כל הזכויות שמורות, "הארץ" ©

סגור חלון